

կերէն երանգով ձեաց, քերականական մասին ալ ժամանակին վերիպանաց հետեւեալով:

Չենք կրնար երբ մէկ կողմանէ Հոբեմբուրգի առաւելութիւնները կը տեսնենք միւս կողմանէ փակել մեր աչքն այնպիսի էական եւ խրատուցիչ թերութեան մ'առնել, որ — ոչ, լոկ Հոբեմբուրգի մէջ չէ, այլ — բովանդակ հայ-բողոքական լրագրութեան մէջ մինչեւ ցայսօր կ'երեւայ: Եւ այս այնպէս՝ որ եթէ ըսենք թէ հայ-բողոքական լրագրութիւնն՝ որ գրեթէ կէս դարէ ի վեր ի գոյութեան է, ամենեւին յառաջագիմու-թիւն չէ բրած, չափազանց խօսած չենք ըլլար: Եւ ինչ է այս թերութիւնը: — Ըսելու պէտք չկայ, ով որ Հոբեմբուրգ մը եւ անկէ ետեւ հրատարակեալ հայ-բողոքական լրագիր մը ձեռք առնու, կը գտնէ: Կարծես երկուքն ալ նոյն տարիներու, նոյն ժամանակի գործեր են, նոյն գրչի, նոյն հոգւոյ, երկուքն ալ բովանդակութիւնը նոյն, ոճը նոյն: Երկուքն ալ ժամանակակից ազգային խնդրոց, ժամանակին պիտոյից անձանթմ, երկուքն ալ չեն գրեր ազգին սրեւէ մէկ իրին վրայ, եւ կամ եթէ գրեն, այնպէս ցանցառ եւ հարեւանցի՝ որ գիտասորի մը պէս հազել տարիներու մէջ անգամ մը կ'երեւայ: Երկուքն ալ թարգմանաբար, եւ գրեթէ մշտն թարգմանաբար կը սպառեն ինչ որ անգղիական լրագրական շուկայն կը մատակարարէ, եւ չեն ըմբռնած ցայսօր՝ թէ հայ ընթերցողն ինչ քաղաքութեամբ կ'ընթերցեն յօդուած մը՝ երբ գիտէ թէ ինքնագիր է եւ հայ մտաց ծնունդ: Երկուքն ալ վերջապէս իրենց ընթերցողաց շահուն՝ մտաւորական օգտին եւ բազմանց անփոյթ՝ կ'երգեն մենաձայն (monotone) ինչ որ սկսած են մի անգամ երգել, փոյթ չէ՝ թէ ոչ որ մտիկ կ'ընէ: Բայ ի քանի մը գիտական փորձիկ հասուածներէ՝ որ լրագրական տիրող օրինաց համեմատ իրեւ Այլ-այլ կամ խառն լեռ պէտք էին լրագրին աւելորդ մէկ մասը գրաւել եւ սակայն զիւնէ մինչեւ ոտքը հիւսուած ու մանուած կ'երեւան, չկայ յօդուած մը՝ զոր ընթերցողը հետաքրքրութիւնը ձեռք առնողն եւ կամայ ակամայ բերեն՝ Ծագող է մը փախը-նելով մէկ գի չընէ: Ըսենք ուրեմն միով բանիւ, որ հայ-բողոքական լրագրութիւնը կ'ապրի (շնորհիւ ամերիկեան եւ անգղիական ոսկիներու) ոչ թէ ազգին մէջ, այլ հետո յԱնգղիա, եւ աւելի հետո յԱմերիկա, կ'ապրի ոչ յօգուտ ազգին, այլ բողոքականութեան, կ'ապրի իրը միջուկ մը որ հայ տիեզերաց վրայ կ'ընթանայ կիսաշոյս՝ ոչ թէ չկար լուսաւորելու այլ աւելի բողոքականութիւնը ցոլացընելու համար:

Անցեալն՝ անցեալ է: De mortuis nil nisi bene. Մենք խոտորեցանք շատ եւ շատ, լոկնք պսուհեանք՝ յորդորելով միայն գէթ ասկէ ետեւ թողուլ ցուրտ եւ անհամ ոճն աւ գրու-թիւնը, եւ ազգին՝ աշխիւ ուսումն ու կրթու-թիւն առ, մշակելով ազգին հետ յարաբերու-թիւն ունեցող սրեւէ ճիշդ մը: Հրապարակա-գրաց ձեռքն է որոնք ազգի մը ճակատագիրն՝ երբ ազգը լրագրութեան զատ հասարակաց բնմ մը չունի լսելու եւ լուսելու: (Հարանային): Գ. Գ. Գ.

ԲԱՆԱՍՑԵՂՁԱԿԱՆ

ԳՆՐԱՆՈՒՆՆ

Ձունի ոչ կայք, ոչ քնակարան հաստատուն, Երկի մտածկոտ եւ նիսր. Եղովմուք, տազապ եւ լոկ սքնունըն իւր կնաց, Դափնիք ծակտին էլ դալար Զրուսիք, ծղամբ. եւ արտաւերով են քաղուած ժողովրդից՝ ծագահար: Մերթ ծովգեր, մերթ էլ երկթէ ուղեաց վրայ Կը թափառի սիրուն ի հոգ՝ Փշալիք փառաց նոր հորիզոն որոնել, Ուր ողջունեն նրան՝ ծաղիք. Բայց նա ծաղկանց իւրացնչիւր լուր թերթեր ծողէ լոկի արտաւուր: Թարգման մարդկան պէսպէս յախուռն կրքերին՝ Ունի համար եւ դիմակ, Ջիր սեպական անձն վարող մոռացած՝ Այլոք համար կնայ միմակ: Մերթ է տղիւր, բայց Մոլիւն ծնունայ, Մերթ է յանկամմ ողբերգակ: Ոչ մի բանի տէր վայելող չէ եղած, Ոչ կնացն ոչ մըտեղսմ: Տեղ մի այսօր, բան մի նորան՝ թէ գրաւէ, Թէ սէր ըզգայ կուսկին՝ Մ'անսի վաղի բաժանմուն ժամն անողոր, Հաղկ է մեկնի ողբագին: Զանոն իւր բոստի խարէ փառք անցաւոր, Որ ի հետուտ զենք՝ թմրուկ Անոյ շնչին նախանորդին լքեցեաց, Միշտն անրաւ վիշտ 'ս անուկ Վրէ պաշտողն Շէրսպիւրի եւ մեկնիւ, Ողոյ լուծէ գնանիւն: Ըզբմը թողնել, ան, չէ կարող նա քնաւ. Իւրացնչիւր պըսակմոր Հնեղգնետ կազմն նորա շղթային Օղակներն այն ծանրաքնն, Ողոյ անոն չեղնին տակ որ մի նաւե Մահն էլ իսողայ զիւր մեծ դերն:

1 Երեւեան հայ գրաստականի եղակ բացառ-
կան է, այսինքն է ինքնագրի:
2 Եւսմ, (Կարմ) նոյն գաւառական հայցական հո-
ւով է եւ երբեք տրական. — Դեւ եւ հեւ:
3 Զիւն նախեաց ուսմորեն լեզուի ձեացոր է՝
իբրեւ, որպէս նախակութեամբ: ԽՄԲ:

Ջրասկն ահա չէ համարաքի վիճակին,
Հարկ է ապակախ շրջի հարկին:
Ձէ փոյթ թէ է անտօթի կամ թէ ծարաւ,
Ձեռնոց պիտի գնդանի:
Փռչին կարմիր սրօղէ զգիմաց զիւրտութիւն՝
Գիշերն անքուն թէ տղին:

Ընթարթ աչքեր անդուլ նորան կը դիտեն.
Նք հաւատամ երբ ստէ:
Միայն թուէն անուամեն կնդի ու պատիթ՝
Եթէ յանկարծ նա գտնէ
Ջիւր Օֆէլի կամ Տէգրիմսն կամ ազնիւ
Մի բարեկամ զոր պաշտէ:

Ա՛ղէ ուրեմ թափառականը Ակասֆէր...
Ա՛ռ ըզդիմակդ, ել ի բոմ:
Ժափ զարնելով թէպէտ ըզբզ միշտ գովին՝
Երբ ցոյց տաս շարն ու վրսեմ,
Բայց զու մի մտար ոչ մի տեղ շատ օրերով,
Որ ընթացին քեզ շրունմ:

Մուկն շոգին. ժամ է գնալ ու թափառիլ,
Մեկփնմնի՛ք չէր զիտուող,
Բարեկամներդ եւ սիրելիք թո՛ղ մնան,
Մայրիկդ եւ հայր ակուոր.
Փութա՛մ ի տես հաննէ մարդկան տիւրանքն.
Պատառ հաց է հարկաւոր:

Նըկարչին մնայ գէթ յիշատակն ի կըտաւ,
Փրդիասաց ի կըծի.
Կանխեստանայ քեզ հետ հանձնարն, եւ զդիմակ
Կուտէ հողոյն սել մըծի.
Պատմութիւն՝ նա գուցէ զքեզ որ մի յիշէ
Յապագայում, թէ համը:

Հաւն ու վրսեմ. նա էր գրասել զքեզ ի սպառ.
Ո՛հ սիրեցեալ սա միաւոր...
Պատանք կենսերդ լինին թուտուր վարագոյր.
Մարին լոյսըն, զաղորդն խաղը:
Գուցէ յետոյ դաշտի մի վրայ թէ գտնեն
Հասնող մարմնոյ շոր զմանիք:

Գ. Հ. ԱՂԱՄԵԼԱՆ

ԱՐԱՐԵՍՏԵԳԵԱՐԵՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԻՐԿԱՆԵ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱԳԻՏՏԵԼԻԷ

(Ըրուածութիւն)

Վարկերմաց յօդուածին մէջ գիւղական տնտեսագիտութեան հաճոյականութեան եւ օգտին վրայ խօսելէն ետեւ՝ գիւղական տնտեսին իրեն-ինեւ եւ ընդհանուր յաթիւ-իկեանց վրայ կ'ուզենք քանի մը բան ըրել, եւ սկսիլ այնուհետեւ բուն գիւղական տնտեսագիտութիւնը:

Գիւղական տնտեսին կրթողականը:

Այն գիւղական տնտեսը՝ որ կ'ուզէ գիտութեամբ մշակել զընտելութիւնը, կը պահան-

ջուի որ գիտնայ ընտելեան արգասեաց ծննդեան, աճման եւ պտղաբերութեան հանգամանքները: Անոր համար գիւղական տնտեսին ի մասնաւորի կարեւոր են՝ երկրագիտութիւն, Բուսաբանութիւն, Կենդանաբանութիւն, Գիւղաւ եւ Բնախօսութիւն, Գիւղական տնտեսն այս ամէն օգնական գիտութեանց գէթ հիմնական մասերն ու կանոնները պէտք է գիտնայ: Դաւե ընտանի տնտեսոց հիւանդութիւններն ու զեղիւրդ գիտնալ նշմանք հարկաւոր է: Ուսումնական գիւղատնտեսէ մը կը պահանջուին նաեւ Ուսողութիւն ի մասնաւորի Տնտեսագիտութիւն, Արուեստական Մեքենագիտութիւն, Արուեստախօսութիւն, Դարտարապետութիւն, Գիտութիւն Վաճառականութեան, Ազգային Տնտեսագիտութիւն, Երկրագործական օրէնք, Մայրագործութիւն, Դարբնութիւն, Թաւաճագործութիւն, Պտղաբուծութիւն, Պարտիզպանութիւն, Այգեգործութիւն, Անտառաբուծութիւն, եւ ուրիշ գիւղատնտեսական արուեստներ: Վասն զի ուրիշ արեւիք վիճակի մէջ արուեստներն այնպէս գեղեցիկ կապուած չեն իրարու, ինչպէս Գիւղական Տնտեսագիտութեան մէջ, եւ չկայ ուրիշ արեւիք արուեստաւոր մը՝ որուն այնպիսի հարկաւոր ըլլայ ամէն գիտութեան վրայ գէթ համառօտ տեղեկութիւն ունենալ, ինչպէս գիւղական տնտեսի մը: Այս տեղեկութիւններով միայն կրնայ շատ անգամ այլեւայլ վնասներու եւ կորստեանց առջեւն առնուիլ, եւ մեծամեծ հարստութիւն գանձուիլ: Ուստի գիւղական տնտեսին հարկ է գիտնալ այս ամէնը, եւ տեսականը գործնականին հետ միացընելով՝ գործադրել:

Արդի ժամանակիս գիւղական տնտեսն՝ եթէ կ'ուզէ ժամանակիս յառաջագիտութենէն օգուտ քաղել, պէտք է շատ աւելի բարձրագոյն կրթութիւն առնուլ քան անցեալ ժամանակները: Վասն զի արդի ժամանակիս գիւղական տնտեսագիտութեան մէջ այնպիսի յառաջագիտութիւն է ըրած՝ որ կրթեալ գիւղատնտես մը կրնայ այժմ ընտելեան իւր երկրորդ վարիչ մը շատ գիւրտութեամբ ընտելին բոտ հաճոյս գործածել եւ արգիւնաբեր ընել:

Այս կրթութիւնը կրնայ առնուլ գիւղական տնտեսն այլեւայլ կերպով. այսինքն՝ նախ գիւղատնտեսական կրթարաններու մէջ, որ են 1. Երկրագործական դպրոց, 2. Գիւղատնտեսա-

¹ Մեր գրող Գրիգորի մէջն իբրեւ ընթերցուած (litterature) կրնայ յանձնուիլ Արուեստախօսութիւն, (Գ. Գագար, Վիեննա, 1884) Գիտութիւն Վաճառականութեան, (Վիեննա, 1888) Գործնական Վաճառագիտութիւն, (Վիեննա, 1867) Երկրագործութիւն համառօտ, (Բ. Գագար, Վիեննա, 1870) եւ այլն: